

BEHOUDEN & BEWAREN

nieuwsbrief

nummer 29– februari 2021

STICHTING DORPSBEHOUD
HARDINXVELD-GIESSENDAM

HET BEHOUDEN WAARD

Er is in het engels een woord dat veel lijkt op ons woord bewaren: beware.

Het heeft een hele reeks betekenissen:

Oppassen/let op/beware/hoedt u/wacht u/pas maar op/hoed u/opgelet/let wel/ervoor waken/wees op uw hoede/kijk uit....

Het zou zo maar de slogan van Stichting Dorpsbehoud kunnen zijn: beware of our village! Wees op je hoede, want beslissingen kunnen onherroepelijke gevolgen hebben. Lees daar over in 'Een kanaal door Hardinxveld', hoe één kanaal een heel dorp in stukken spleet. In 'Mijn dorp', hoe een heel groen gebied in het dorp verdween. Natuurlijk zijn sommige ontwikkelingen niet te vermijden, maar het is nog een heel verschil h^oe je iets uitvoert, welk beleid er aan ten grondslag ligt. Als Stichting Dorpsbehoud zeggen wij daarom: let wel op je geschiedenis, je cultuur, je natuur en wees daar zuinig op!

Opdat beslissingen niet betreurens-waard worden, maar dingen het behouden waard blijven! Beware of!

Liesbeth Leenman, redactie

Wees er zuinig op! Het is het behouden waard!

MET NAME

DE 4^E MUUR

Een huis, met 4 muren om omheen te lopen, dat was de droom van de vorige eigenaar van het huis op de hoek van de Thorbeckestraat en de Peulenlaan. Geen huis dat met één muur vastzit aan een ander. Toen hij dan ook de kans kreeg dit vrijstaande pand te kopen, zo'n dikke veertig jaar geleden, benoemde hij de realisatie van zijn droom dan ook letterlijk: 'De 4e muur'.

En zo gebeurde het dat Thorbeckestraat 15 van 'anoniem' veranderde in een huis met een toch wat mysterieuze naam. Hoewel anoniem, dat was het toch niet helemaal. Het was namelijk het huis dat Van 't Verlaat, directeur van Verlaat's Houtbouw en vooraanstaand burger van Hardinxveld, in 1958 voor zichzelf liet bouwen in de nadagen van de bouw van het eerste stuk van De Peulen. Later verwisselde het huis nog een aantal keer van eigenaar, waaronder de naamgever. De huidige bewoner, sinds een paar jaar de trotse bezitter, kan het allemaal precies aantonen. Hij heeft alle verkoopakten die het huis in zijn dik zestigjarige bestaan telkens van eigenaar deed verwisselen, in zijn bezit. Overigens kocht hij zelf het huis niet alleen vanwege 'de vierde muur'; de onverwacht grote, besloten tuin achter het huis speelde daarin een flinke rol. En zo is hij sinds 4 jaar de 4e eigenaar van 'De 4^e muur'.

Een feit om te vieren!

Een huis met naam. Met een monumentale boom ernaast: een zwarte berk.

KIJKEN IS WAT ANDERS DAN ZIEN

MANSARDEDAK

Ooit bewust gelet op de vorm van daken? Eigenlijk best interessant! En als je erin verdiept, gaat er een wereld voor je open. Dan kom je termen tegen als zadeldaken, schilddaken, lessenaarsdaken enzovoort. Deze keer nemen we een andere vorm onder de loep: het mansardedak.

Constructietekening

Het wordt ook wel gebroken dak of Frans dak genoemd. Het laatste komt van de 17-eeuwse Franse architect Francois Mansart, hoewel hij niet de eerste Fransman was die dit type dak toepaste.

De mansardekap werd vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw veelvuldig toegepast bij woningen om een grotere verdieping te realiseren in vergelijking met een steil zadeldak. Architecten gaan de mansardekap tegenwoordig weer waarderen, omdat het een landelijke uitstraling heeft terwijl er inwendig toch heel veel ruimte is. Ook in ons dorp zie je deze kapvorm vaak terug.

Enkele van de vele voorbeelden van mansardedaken in ons dorp

EEN KANAAL DOOR HARDINXVELD

Eigenlijk is Hardinxveld-Giessendam een gespleten dorp. Snelweg A15, de Betuwelijn, de Betuweroute, de Giessen en het Kanaal van Steenenhoek lopen zodanig door het dorp er altijd wel 'een andere kant' is. En dan zijn er nog andere smallere waterwegen. En binnen afzienbare tijd verwachten we nog een waterweg, compleet met gemaal, vanwege de zorgen van het Waterschap Rivierenland. Naast het huidige Kolffgemaal is een nieuw gemaal voorzien, dat de Alblasserwaard droog moet houden. En om het overvloedige water daar in de Merwede te kunnen pompen moet het worden aangevoerd, met een soort kanaal. Reden om eens terug te gaan in de tijd.

In het begin van de 19^e eeuw worstelt men al lange tijd met de afwatering van de Linge, die door middel van een sluis in Gorinchem haar water op de Merwede kwijt raakt. Het komt teveel voor dat de stand van het buitenwater zo hoog is dat een natuurlijke afwatering niet mogelijk is. Dat leidt uiteindelijk tot de aanleg van het Kanaal van Steenenhoek, waardoor de afwatering van het Lingewater verdere stroomafwaarts komt, namelijk in Hardinxveld.

In stukken uit die tijd is te lezen dat dit kanaal een hele impact heeft voor het bestaande grondgebied van Hardinxveld. Vanaf Gorinchem komt er een smalle strook Hardinxvelds grondgebied ten noorden van het kanaal te liggen en vanaf de Buldersteeg, zoals de latere Koningin Wilhelminalaan dan nog heet, zelfs een veel groter deel.

Er komen drie ophaalbruggen, de Nieuwe steeg naar Giessen-Nieuwkerk wordt onderbroken en de afwatering van de polder Hardinxveld moet worden aangepast. Dat verandert het aanzien van Boven-Hardinxveld aanzienlijk.

Hardinxveld zou er echter heel anders hebben uitgezien als toen een ander plan door was gegaan. Omdat de natuurlijke afwatering bij Steenenhoek niet aan de verwachtingen blijkt te voldoen, wordt gezocht naar andere oplossingen. Een van de gedachten was de verlenging van het kanaal tot aan de Sliedrechtse hoek voorbij 'de Kaai'. In 1847 wordt door 'de afdeling Culemborg der Geldersche Maatschappij van Landbouw' een rapport aangeboden aan 'Zijne Majesteit den Koning'. Daarin wordt een vrij langdradig pleidooi gehouden om in de opwatering van de Linge verbetering te brengen.

De vroegere Huibjesbrug, één van ophaalbruggen

Uit onderzoek is gebleken dat het verhang van het oppervlaktewater op de Merwede tussen Steenenhoek en 'den hoek van Sliedrecht' 5 palm* bedraagt. Het rapport leidt uiteindelijk tot een advies om evenwijdig aan de Merwede een kanaal te graven tot aan de Sliedrechtse hoek. De noordelijke kanaaldijk zou dan een leidijk worden, terwijl het verlengde kanaal breder en dieper moet worden dan het bestaande gedeelte.

Als dat plan ooit ten uitvoer was gebracht, zou ons dorp wel een heel ander aanzien hebben gehad dan nu het geval is. Wielwijk en Peulen zouden er wellicht niet zijn geweest. En de A15 zou een heel ander verloop hebben gehad.

Het probleem van de slechte afwatering werd later opgelost door de bouw van een stoomgemaal, dat het Lingewater op de Merwede pompt.

Het oude stoomgemaal in het Kanaal van Steenenhoek

*De lengtemaat palm is afgeleid van de handpalm. Daarmee bedoelde men de afstand op het midden van de hand, tussen een paar cm onder de pink tot aan een paar cm boven de duim. Nadat het metrieke stelsel was ingevoerd (1820) werd de palm op 10 cm gesteld. Er zat dus een halve meter verval in de rivier.

MIJN DORP

DE WIELWIJK

Onlangs kreeg ik van iemand het boekje 'Dr. Aris Graftdijk photographie, beelden van Hardinxveld en Giessendam omstreeks 1900', een uitgave van de Historische Vereniging van 1992. Een boekje dat ik met grote belangstelling en niet zonder weemoed en heimwee doorgenomen heb. Neem nou alleen al de weg waar ik (bijna mijn hele leven) woon, de Kerkweg. Als ik nu door de ramen aan de straatkant kijk, zie ik huizen aan de overkant en daarachter de Wielwijk. Dr. Graftdijk legde wat heel anders vast: weilanden en akkers zover het oog reiken kon, niks geen bebouwing.

De huizen aan de overkant stonden er al toen ik klein was, maar de Wielwijk, die kwam pas in de jaren '70/'80.

De Koepel in vroeger dagen, zonder woonwijk er achter

Daarvoor was het het domein van vooral tuinderijen. En dat was niet zonder reden. De grond daar was namelijk heel vruchtbaar. Het gevolg van een overstroming door de rivier, eeuwen geleden. Dezelfde waarbij De Wiel ontstaan is, in 1385. Bij een zware storm brak de dijk door en werd het gebied erachter overspoeld door water, maar ook door grond en het zand dat met het rivierwater meekwam. Geen wonder dat er later een hele rij tuinders en kwekers neerstreken in dit gebied. Zo'n 50 jaar geleden woonden nog bijvoorbeeld aan de Parallelweg de gebroeders Van Iperen en kweker Vermeer van 'Kweeklust' (nr.19). Hun land strekte zich uit tot de huidige A15. Oftewel: het besloeg het hele gebied wat tegenwoordig Wielwijk heet, met een link naar de aangrenzende Wiel. Begrensd door oude(re) wegen als Parallelweg, Nieuweweg, Kerkweg en de Rivierdijk. Een vrij voor de hand liggend gebied om in te lijven als woongebied voor de uitdijende bevolking van het dorp.

De Wielwijk in aanleg. In de verte de kerktoren

en de A15 met daarachter de 'School met den Bijbel'

In de jaren '70 werd daar een begin mee gemaakt en moesten de tuinders het veld ruimen. Waaronder mijn oom, die een kleine tuinderij had onder aan de Peulenstraat bij het 'Meijwaardpaadje'. Als kinderen hadden wij geen idee van de impact van dit hele gebeuren op die beroepsgroep en het dorpsgezicht. Wat wij slechts zagen was een geweldig speelterrein. Er werden bergen zand aangevoerd met daartussen diepe dalen en grote rioolbuizen: een waar paradijs vol spanning en avontuur. We beklommen hoge bergen, staken woeste rivieren over, waagden ons in gevaarlijke onderaardse gangen en hadden zo de tijd van ons leven. Erg lang duurde dat overigens niet; de bouw ging gestaag door en na de Groot Veldsweer en Lange Griendsweer verrezen er in rap tempo nog veel meer 'weren'. Waar die naam 'weer' vandaan komt? Alle polders in onze omgeving bestonden vroeger uit weren, stukken land die rondom door sloten waren omgeven. Deze weren stonden vermeld in een werenboek. Ze hadden namen/aanduidingen die eeuwen geleden in de volksmond ontstonden om de eigenaar te traceren. Zoals Jacobsweer, Geldersweer (naar Jan de Gelder) enzovoort.

In 1976 werd de Ichthusschool gebouwd, één van de twee scholen in de Wielwijk. Als Kerkwegbewoners gingen wij er met een aantal kinderen heen. Spannend was dat, zo'n heel nieuwe, hypermoderne school! Inmiddels is hij ouderwets en ongeveer klaar voor de sloop, als ik de berichtgeving moet geloven. En de Wielwijk is bestempeld tot 'oudere nieuwbouw'. Zo gaat dat. Vóór je het weet kijk je vol weemoed naar een fotoboekje van de Wielwijk. Vooralsnog kan ik voor nu nog een ander leuk boekje aanraden: 'De heggen en de steggen', het straatnamenboek van Hardinxveld-Giessendam van (onze voorzitter) Dick de Jong, uitgegeven in 1993. Om de herkomst van al die weren na te gaan; om de vergetelheid daarvan te weren...

Liesbeth Leenman

HET GROENE DORP

Naar aanleiding van het stukje 'De raad wil meer bomen, maar hoe?' uit Het Kompas van 18-11-2020 heeft de Stichting Dorpsbehoud het volgende bericht gestuurd aan de wethouder: 'Het aantal bomen in ons dorp houdt Stichting Dorpsbehoud Hardinxveld-Giessendam al jaren bezig.

Groen in ons dorp verdient aandacht

In onze nieuwsbrieven besteden wij daar veel aandacht aan, omdat bomen op heel veel fronten bijdragen aan een gezond leefklimaat. Ook bezitten wij een lijst van monumentale bomen in ons dorp. Wij zouden u dan ook graag van dienst zijn bij de vraagstukken over het planten van bomen en aanverwante zaken. Omdat wij, net als u, willen dat het goed wonen, werken en recreëren is in ons dorp (citaat uit een van onze speerpunten).'

Eind januari hebben enkele van onze bestuursleden een positief en constructief gesprek gevoerd met wethouder Boerman en beleidsambtenaar groen, Matthijs van den Bos over deze zaken. Goed om zo met elkaar van gedachten te (blijven) wisselen en mogelijk samen ons in te zetten voor een groen(er) dorp.

Houtkap langs de begraafplaats, februari 2021

ZO KAN HET OOK

Om aan een groener dorp mee te werken, hoef je geen grootgrondbezitter te zijn.

Zelfs op (zeer) bescheiden stukjes grond, veelal onbenut, kan heel wat groeien. Getuige deze foto van een brandgang aan de Schapendrift. Slechts een tiental centimeters grondoppervlak en toch metershoge impact op een groenere omgeving (hoewel nu nog even bruin...) Want zeg nou zelf, een boom is toch heel wat fraaiër om te zien dan een kale muur? En dan hebben we het nog niet eens over zijn gezonde invloed op het klimaat...

Creatief en duurzaam gebruik van de ruimte

EEN OMMETJE

RONDJE BOVENKERKSE MOLEN GIESSENBURG

Lengte: 3 kilometer

Parkeren: Bij kruising Heideweg/Kooiweg

Ondergrond: $\frac{3}{4}$ verharde weg.

Op de Giessenburgse Heideweg, na de kruising met de Kooiweg, zetten we koers richting het oosten, waar we een stukje verderop het witte bruggetje over de Vliet al zien liggen. Links en rechts een boerenbedrijf, verder niets dan rust hier. Vlak voor het bruggetje slaan we rechtsaf de kade langs de Peursumse Vliet op. Aan gene zijde van de vliet ligt een fietspad, aan deze is het een prachtige natuurlijke kade, begroeid met gras en allerlei wilde planten. 's Zomers kunnen hier schapen grazen, maar die staan heel tolerant tegenover wandelaars op hun terrein.

De Vliet: water en riet

Vanaf het begin van de kade kun je hem niet miskijken: de Bovenkerkse molen. Fier torent hij met zijn witgrijze romp (helaas zonder wieken) boven het vlakke polderlandschap uit. Omstreeks 1865 gebouwd als poldermolen voor de bemaling van de polder Giessen Oude Bovenkerk, tegenwoordig een prachtige woonlocatie.

Vlak voor de molen gaan we door het hek (erover mag ook) verder de kade uit, die vanaf hier dan wel geasfalteerd, maar nog steeds heel rustig is. We kijken nog even over het water naar links, daar staat het eveneens tot woonhuis getransformeerde restant van nog een molen. Deze is wel aanzienlijk lager dan zijn overbuurman. Langs het ruisende riet komen we op het punt waarop het asphalt naar rechts afbuigt. We volgen deze weg, die nu Hoefweg-oost heet. Aan het einde ervan gaan we weer rechts en lopen over de Kooiweg richting het noorden. Halverwege bij een brug in het wegdek passeren we de Bovenkerkse Tiendweg: een prachtig groen lint door het landschap. Dan een nog een paar honderd meter en we arriveren bij ons startpunt.

SEIZOENSPLAATJES

Grijs en veel nat (te polder)

eenmalig wat sneeuw

en warempel de eerste lenteboden aan Buitendams

WILT U DE NIEUWSBRIEF OOK GRATIS ONTVANGEN?

STUUR UW E-MAILADRES NAAR **NIEUWSBRIEF.SDB@GMAIL.COM**

COLOFON

Redactie : Liesbeth Leenman
Tekst : Liesbeth Leenman en Dick de Jong
Foto's : Liesbeth Leenman en anderen
Fotobewerking : Liesbeth Leenman
secretariaat : Kerkweg 72, 3371 AG Hardinxveld-Giessendam

www.dorpsbehoudhg.nl

dorpsbehoudhg@kpnmail.nl